

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Německy mluvící obyvatelstvo na území dnešního Jablonce nad Nisou; změny prostorových a sociálních interakcí v průběhu 20. století

Bakalářská práce

Studijní program: B1301 – Geografie
Studijní obor: 1301R022 – Aplikovaná geografie
Autor práce: **Karolína Pavlínová**
Vedoucí práce: RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

German-speaking population in the area of nowadays Jablonec nad Nisou; changes in the spatial and social interactions during the 20th century

Bachelor thesis

Study programme: B1301 – Geography
Study branch: 1301R022 – Applied Geography
Author: **Karolína Pavlínová**
Supervisor: RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karolína Pavlínová**
Osobní číslo: **P11000435**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Aplikovaná geografie**
Název tématu: **Německy mluvící obyvatelstvo na území dnešního Jablonce nad Nisou; změny prostorových a sociálních interakcí v průběhu 20. století**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod:

Cíle:

- zhodnocení prostorových a sociálních vztahů německy a česky mluvícího obyvatelstva (projevení důsledků např. při volbách, vzdělávání, struktury zaměstnanosti...)
- co 2. světová válka dala/vzala- osobní a rodinné historie
- fenomén města Neugablonz
- zasazení tématu bakalářské práce do kontextu: geopolitika, Sudety, význam místa, kulturní geografie, exkluze

Metodika:

- rozhovor s pamětníky
- hodnocení pramenů a statistik

Oblast zájmu:

- kulturní geografie
- politická geografie

Závěr:

- využití bakalářské práce v praxi(školy, regionální spolky atd.)
- každodenní život německy mluvících obyvatel Jablonce nad Nisou
- proměny Jablonce nad Nisou v průběhu 20. století
- popularizace fenoménu Neugablonz

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Crang, Mike. 1998. Cultural Geography. London : Routledge, 1998. p. 215. ISBN 0-415-14083-8.
2. Fellmann, J., Getis, A., Getis, J. Human Geography: Landscapes of Human Activities. McGraw, 2005. ISBN 0073259314.
3. Korčák, Jaromír. 1938. Geopolitické základy Československa, jeho kmenové oblasti. Praha: Orbis, 1938. str. 168.
4. Penrose, Jan. 2009. Nation. [book auth.] Rob Kitchin and Nigel Thrift. International Encyclopedia of Human Geography. Oxford: Elsevier, 2009, Vol. seven, pp. 223-228.

Vedoucí bakalářské práce:

RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2012

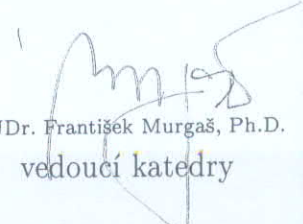
Termín odevzdání bakalářské práce:

25. dubna 2014

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

RNDr. František Murgaš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 14. prosince 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karolína Pavlínová**
Osobní číslo: **P11000435**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Aplikovaná geografie**
Název tématu: **Německy mluvící obyvatelstvo na území dnešního Jablonce nad Nisou; změny prostorových a sociálních interakcí v průběhu 20. století**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod:

Cíle:

- zhodnocení prostorových a sociálních vztahů německy a česky mluvícího obyvatelstva (projevení důsledků např. při volbách, vzdělávání, struktury zaměstnanosti...)
- co 2. světová válka dala/vzala- osobní a rodinné historie
- fenomén města Neugablonz
- zasazení tématu bakalářské práce do kontextu: geopolitika, Sudety, význam místa, kulturní geografie, exkluze

Metodika:

- rozhovor s pamětníky
- hodnocení pramenů a statistik

Oblast zájmu:

- kulturní geografie
- politická geografie

Závěr:

- využití bakalářské práce v praxi(školy, regionální spolky atd.)
- každodenní život německy mluvících obyvatel Jablonce nad Nisou
- proměny Jablonce nad Nisou v průběhu 20. století
- popularizace fenoménu Neugablonz

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Crang, Mike. 1998. Cultural Geography. London : Routledge, 1998. p. 215. ISBN 0-415-14083-8.
2. Fellmann, J., Getis, A., Getis, J. Human Geography: Landscapes of Human Activities. McGraw, 2005. ISBN 0073259314.
3. Korčák, Jaromír. 1938. Geopolitické základy Československa, jeho kmenové oblasti. Prahaá: Orbis, 1938. str. 168.
4. Penrose, Jan. 2009. Nation. [book auth.] Rob Kitchin and Nigel Thrift. International Encyclopedia of Human Geography. Oxfordá: Elsevier, 2009, Vol. seven, pp. 223-228.

Vedoucí bakalářské práce:

RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce:

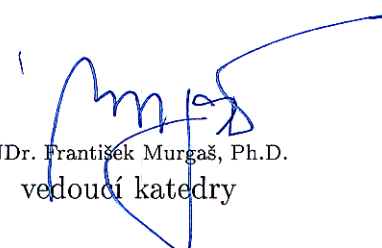
4. prosince 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

25. dubna 2014

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

RNDr. František Murgaš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 14. prosince 2012

Ráda bych poděkovala RNDr. Jaroslavu Vávrovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a odbornou pomoc při vedení mé bakalářské práce, také bych chtěla poděkovat za jeho trpělivost a ochotu při řešení jakéhokoliv problému. Dále bych chtěla poděkovat Martině Linhartové, Michalu Poláčkovi a Václavu Vostřákovi za poskytnutí cenných rad, zdrojů informací a pramenů pro vypracování mé bakalářské práce. Děkuji také mé rodině a přátelům, kteří mi byli oporou po celou dobu tvorby mé bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá tematikou německy mluvícího obyvatelstva na území dnešního Jablonce nad Nisou v průběhu 20. století. Práce se zaměřuje zejména na hodnocení prostorových a sociálních interakcí německy mluvícího obyvatelstva, interpretovaných prostřednictvím komunitního života, osobních a rodinných historií. Značná část práce je věnována fenoménu města Neugablonz, který s tematikou německy mluvícího obyvatelstva v Jablonci nad Nisou úzce souvisí.

Klíčová slova: Humanistická geografie, Kulturní geografie, Domov, Komunita, Místo, Jablonec nad Nisou, Neugablonz

ANNOTATION

The bachelor thesis is focused on the theme of the German speaking population in the area of nowadays Jablonec nad Nisou during the 20th century. The goal of the thesis is to assess the spatial and social interactions of German-speaking population, interpreted through community life, personal and family histories. A part of the bachelor thesis is focused on the phenomenon of the city Neugablonz which is with the theme of the German speaking population in Jablonec nad Nisou closely related.

Key words: Humanistic Geography, Cultural Geography, Home, Community, Place, Jablonec nad Nisou, Neugablonz

Obsah

1	ÚVOD.....	9
2	CÍLE PRÁCE	10
3	METODY PRÁCE.....	11
3.1	Teoretická část	11
3.2	Praktická část	11
3.3	Syntéza použitých metod.....	11
3.4	Metodika práce v GIS	12
4	TEORETICKÝ PŘÍSTUP	13
4.1	Vnímání místa	13
4.1.1	Místo vs. prostor	13
4.1.2	Vnímání místa podle Tuana.....	14
4.2	Vztah jedince a místa	15
4.2.1	Image místa.....	15
4.2.2	Identita	15
4.2.3	Domov	16
4.3	Komunita.....	16
4.3.1	Komunitní jednání.....	17
4.3.2	NIMBY.....	17
4.4	Kultura.....	17
4.4.1	Kulturní normy	17
4.4.2	Materiální objekty kultury.....	17
4.4.3	Kulturní přenos.....	17
4.4.4	Kulturní materialismus.....	18
4.5	Etnicita	18
4.5.1	Etnická skupina.....	18
4.6	Koncept sociálního modelu města	18
5	VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	20
5.1	Jablonec nad Nisou	20
5.2	Neugablonz	20
6	PRAKTICKÁ ČÁST	22
6.1	Jablonec nad Nisou	22
6.1.1	Historie	22
6.1.2	Obyvatelstvo	23
6.1.3	Komunitní život	25

6.1.4	Architektura a urbanismus	27
6.1.5	Školství	28
6.1.6	Jazyky používané v Jablonci nad Nisou	29
6.2	Vysídlení německy mluvícího obyvatelstva.....	30
6.3	Neugablonz	32
6.3.1	Historie	32
6.3.2	Rodinné a osobní historie	34
6.3.3	Toponyma	37
6.4	Vzájemné vztahy Jablonce nad Nisou a Neugablonz v nynější době	40
6.4.2	Oficiální vztahy	42
7	DISKUZE	43
8	ZÁVĚR	44
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	45

1 ÚVOD

Studium německy mluvící komunity je z pohledu člověka, který žije na území bývalých Sudet velmi zajímavý. Německá komunita v Sudetech žila po dlouhá staletí a její odkaz je zde patrný na každém kroku.

Od konce 2. světové války uplynulo již 70 let, avšak vysídlení německy mluvícího obyvatelstva ze Sudet je stále probíraným tématem na politické scéně i mezi jedinci.

Bakalářská práce se snaží přiblížit každodenní život německy mluvící komunity, žijící v Jablonci nad Nisou během 20. století. Práce by mohla být zajímavým materiálem pro školy či regionální spolky, které se o tuto problematiku zajímají.

2 CÍLE PRÁCE

Cíle této bakalářské práce jsou:

1. zhodnocení prostorových a sociálních vztahů německy a česky mluvícího obyvatelstva v Jablonci nad Nisou v průběhu 20. století
2. popsání fenoménu Neugablonz

Výstupy této bakalářské práce jsou:

1. mapové výstupy

3 METODY PRÁCE

K vytvoření bakalářské práce bylo nutné identifikovat správné zdroje dat, které poskytly náhled na dané téma prostřednictvím několika přístupů, s jejichž použitím bylo možné dosáhnout komplexního výsledku práce.

3.1 Teoretická část

Pro teoretickou rovinu práce byla využita literatura a výzkumy zejména zabývající se studiem termínů místo, domov, komunita, identita atd. zejména z pohledu geografie. Pro správné pochopení však bylo nutné získat mnoho dalších poznatků z psychologie, filozofie a sociologie, aby mohlo být problematice komplexně porozuměno. Do této doby se fenoménem místa a domova v české geografii zabývá komplexně jen Dr. Vávra, proto bylo nutné jako většinu zdrojů využívat výhradně anglicky psanou literaturu.

3.2 Praktická část

Pro vytvoření praktické části práce bylo využíváno zejména regionální literatury, kronik, statistik Českého statistického úřadu a Bayerisches Landesamt für Statistik, archivů měst Jablonec nad Nisou a Kaufbeuren a pramenů, které vlastní spolek přátel města Jablonec nad Nisou. Velmi důležitou a stěžejní součástí při tvorbě praktické části práce bylo získání osobních pamětí a svědectví pamětníků, které bylo pro tvorbu práce nutné oslovit. Tento výzkum byl realizován pomocí kvalitativního etnografického výzkumu, který byl pro celou práci velkým přínosem.

3.3 Syntéza použitých metod

Získávání správných a ověřených zdrojů nebylo snadné. Pro teoretickou rovinu práce bylo využíváno zejména anglicky psaných zdrojů a pro praktickou část práce byla naopak většina zdrojů v němčině. Pro práci, která se zaměřuje zejména na každodenní život obyvatel mnoho let zpátky, nebylo snadné získat mnoho zdrojů informací, neboť v oficiálních dokumentech se zaznamenávají pouze statistiky obyvatelstva atd. Bylo nutné využívat osobních svědectví pamětníků, které bylo poté nutné porovnávat s oficiálními zdroji informací, aby se tato svědectví dala považovat za plnohodnotný zdroj informací.

3.4 Metodika práce v GIS

V části práce, která k vizualizaci poznatků využívá prostředky GIS bylo využito zdrojů dat z archivů měst Jablonce nad Nisou a Kaufbeuren a vojenských leteckých snímků z roku 1938, které byly poskytnuty v digitální podobě městem Jablonce nad Nisou. K tvorbě některých mapových výstupů bylo také použito služeb Open Street Map a balíčku ArcČR 500.

4 TEORETICKÝ PŘÍSTUP

4.1 Vnímání místa

Základním konceptem této práce je místo. Postupem času se chápání místa vyvíjelo od absolutního chápání až po dnešní chápání prostřednictvím těla a emocionální roviny jedince. Místo jako část humanistické geografie studuje chápání místa jedincem, jeho zkušenosti a imaginace, které určité místo jedinečně utváří. Nejedná se tedy o exaktní hodnocení či popis absolutního uspořádání entit v prostoru.

Každý jedinec chápe význam pojmu místo rozdílně. Některý jedinec chápe jako místo část domu či zahrady, jiný jedinec chápe místo jako obec či stát. Zde se již začíná projevovat jedinečnost chápání a vnímání místa každým jedincem.

Humanistická geografie se snaží pojem místo zasadit do teoretického rámce. Při jeho studiu zohledňuje různé přístupy napříč humánními vědami i časem. Místo jako pojem studia je poměrně moderním zaměřením geografie, avšak jeho základní teoretické roviny se již ve vědě začaly objevovat v antické filozofii. Humanistická geografie pracuje s několika základními teoriemi, jak jedinec místo vnímá. V který moment se vlastně prostor stává pro jedince místem?

4.1.1 Místo vs. prostor

Dle Tuana (1997) se prostor stává místem v moment, kdy mu jedinec dá význam. John Agnew (in Vávra, 2003) charakterizuje místo jako část geografického prostoru, která je obsazena osobou nebo věcí. Malpas (1999) hovoří o místě jako o nedílné součásti zkušenosti. V humánní geografii je podle Rubensteina (2010) místo v geografii obecně chápáno jako specifický bod na Zemi, vyznačující se svým jedinečným charakterem. Podle Agnewa (1987, in Vávra 2007, s. 6) uvažujeme tři základní složky místa, kterým jsou poloha (**Location**), dějiště (**Locale**) a vnímání místa (**Sence of Place**).

Polohou (**Location**) rozumíme geografické umístění, které zahrnuje prostorové, sociální a ekonomické proudy, které fungují v globálním měřítku.

Dějiště (**Locale**) jsou interakce a propojení struktur, které vedou k vztahům a sociálnímu jednání.

Vnímání místa (**Sence of Place**) je pak vlastní místní struktura porozumění jedince danému místu. V tomto pojetí místa není důležité pracovat s měřítkem, ba naopak

je důležité pracovat s místem jako s místním územím, které tvoří menší entity jako například komunita nebo domov.

Základním prvkem místa je v humanistické geografii vždy tělo.

4.1.2 Vnímání místa podle Tuana

Americký geograf čínského původu Yi-Fu Tuan v 70. letech 20. století přišel s inovativním přístupem, jak geograficky chápat místo. Tuan se ve svém přístupu zaměřil na vnímání místa prostřednictvím společnosti a místní identity.

Podle Tuana má místo dva významy, kterými jsou postavení ve společnosti (**Position in Society**) a prostorové umístění (**Spatial Location**). Bylo by chybné tyto dvě složky oddělovat, protože obě spolu navzájem souvisí a utváří unikátní vlastnosti jedince. Smysl místa (**Meaning of Place**) jehož koncepce vnímání místa má dva významy (Vávra, 2003). 1. vizuální nebo estetický 2. další smyslový. U prvního významu je důraz kladen na vnímání místa pomocí vizuálního kontaktu jedince. Při kontaktu jedince s novým místem je právě zrak vůdčím smyslem, jak jedinec místo poznává a vnímá. Místo lze vizuálně vnímat i pomocí jeho obrazu v umění nebo fotografii. Při tomto vnímání však zcela chybí osobní kontakt s místem. K druhému zmíněnému významu je již zapotřebí osobního kontaktu s místem. Zde jedinec vnímá místo pomocí ostatních smyslů jako je například čich či hmat. Rozdíly vnímání jistě jedinec zaznamená, pokud se nachází v lese či v centru města. Tuan dále rozlišoval dva typy míst (**Types of Place**).

4.1.2.1 Public Symbols

Veřejné symboly (**Public Symbols**) jsou místa, která zaujmou jedince na první pohled. Jsou to zpravidla místa oficiální, která mají za úkol vyvolat u jedince pocit úcty k určité události nebo osobě. Takové místo pozná jedinec zasvěcený i nezasvěcený. Jedná se například o pomníky, sochy či posvátná místa.

4.1.2.2 Fields of Care

Místa zvýšené péče (**Fields of Care**) zpravidla na první pohled nezasvěcený jedinec nepoznává. Jedná se zdánlivě o obyčejná místa, kterým jedinec nebo skupina jedinců přikládá nějaký význam. Takovým místem může být například hospůdka, ve které se scházejí přátelé každý pátek nebo místo, kde dostal dotyčný první polibek. Takovým místem je i domov.

Tato místa vytváří jedinec nebo skupina jedinců, kteří v daném místě žijí, znají jeho každodennost a mají k danému místu hluboký citový vztah. V takovýchto místech, jsou lidé svázáni se svým materiálním prostředím a jsou si vědomi místní identity a prostorové omezenosti (Vávra, 2004). Důležitým faktorem pro tvorbu citového vztahu k místu je opakující se zkušenost jedince. Jak uvádí Vávra (2003) „pocit místa se dostává pod kůži každodenním kontaktem“ (s. 17).

4.2 Vztah jedince a místa

4.2.1 Image místa

Image místa neboli zobecnělá představa místa je mentální obraz místa, který si vytváří každý jedinec originálně. Na první pohled se mohou mentální obrazy jedinců shodovat, avšak každý z nich bude místo vnímat rozdílně.

Každý jedinec v mentálním obrazu hledá viditelné vlastnosti, které mají vztah k atributům jeho identity. Závisí na jedinci, jak prvky v daném místě uchopí a do jaké hloubky prvkům porozumí. Jestliže jedinec danému místu dostatečně porozumí, stane se pro něj místo čitelným, zjednoduší se pak jeho orientace v místě.

Lynch (2004, s. 9) jako první uvádí pojem čitelnost (imageability), který charakterizuje takto: „Je to vlastnost objektu, která u každého pozorovatele vyvolává silný image. Může jít o tvar, zvláštní barevnost nebo uspořádání celého objektu, které vyvolávají intenzivní, jedinečný, výrazně uspořádaný a prakticky použitelný image prostředí.“ Objekty s touto vlastností tedy budí jedincovu pozornost. Působí jasně a pronikavě a stávají se tak orientačními prvky jedince v daném místě.

4.2.2 Identita

Malpas (1999) uvádí, že místo se odvozuje z charakteru lidského myšlení, zkušeností a identity. Mluvíme o ztotožnění (**embodiement**). Cresswell (2004) také uvádí pojem připoutání jedince k místu, které nazývá jako zakořenění (**rootedness**). Identita jedince je základní charakteristikou jeho chování v místě, která je utvořena na základě jeho zkušenosti s místem.

Identita je vlastnost, kterou si jedinci uvědomují, protože ovlivňuje jejich chování v místě. Zakořeněný a ztotožněný jedinec zná každodennost místa, používá toponyma

známá jen mezi místními a cítí se v daném místě bezpečně. K místu má pravděpodobně i nějaký emoční vztah. O takovém jedinci můžeme mluvit jako o **insiderovi**. Oproti tomu **outsider** je jedinec, který s místem nemá mnoho zkušeností, nezná jeho každodennost a nemůže tak místu zcela porozumět.

4.2.2.1 Kolektivní identita

Kolektivní identita je společná charakteristika, kterou sdílí skupina jedinců. Je definována jako výsledek konfrontace s jinými identitami. Chování na základě kolektivní identity je

4.2.3 Domov

Domov pro každého jedince znamená něco jiného. Jeden jedinec vidí domov jako místo, kde vyrůstal, další jedinec vidí domov jako místo, kam se každý den vrací po práci a kde na něj čeká rodina. Obecně by se dal domov popsat jako místo, kde jedinci a komunity svojí každodenní činností a emočním vztahem do místa zakořeňují i po několik generací. Čím déle zakořeňování jedince nebo komunity v místě trvá, tím silnější je i pouto jedince a místa, které se v průběhu zakořeňování v místě vytvoří.

V některých případech je nutné zmínit násilné vykořeňování z domova. To je většinou způsobeno násilně, kdy je jedinec nebo komunita z nějakého důvodu donucena k zpretrhání vztahů k místu. V České republice se s tímto jevem můžeme například setkat v období 2. světové války, kdy v roce 1938 byli Češi vyhnáni ze Sudet a po roce 1945, kdy byli ze Sudet vyhnáni naopak Němci.

Jak hluboké vtahy jedince nebo komunity s místem byly, se ukazuje na vztahu jedinců a komunit s původním domově po násilném vykořenění. Někteří jedinci a komunity přijmou zcela nové identity a zakoření jinde, jiným však vydrží zakořenění v domově původním po zbytek života. Důkazem tak mohou být například pravidelné návraty odsunutých německy mluvících obyvatel do oblasti Sudet a jejich finanční a osobní angažovanost v místě původního domova.

4.3 Komunita

Komunita je v nynější době velmi používaným pojmem. Existuje pro něj mnoho definicí, avšak obecně a většinou, jak tvrdí Knox a Pinch (2006, s. 310), tento pojem odkazuje na skupinu jedinců charakterizovanou hustou sítí sociálních interakcí odrážející společný soubor kulturních hodnot. Často, ale ne nutně, je komunita geograficky koncentrovaná.

4.3.1 Komunitní jednání

Komunitní chování je podle Knoxe a Pinche (2006, s. 310) chování skupiny jedinců pocházejících ze stejného místa, kteří spolupracují za účelem ochránění jejich obytné oblasti proti vnějším nechtěným aktivitám.

4.3.2 NIMBY

„Not In My Backyard“ je popis chování komunity, která se snaží vytěsnit a izolovat děj, který by nějakým způsobem narušil zaběhnutý každodenní život komunity.

4.4 Kultura

Kultura může být interpretována jako způsob života. Podle Knoxe a Pinche (2006, s. 313) se kultura skládá z kulturních prvků, mezi které řadíme hodnoty, normy a materiální objekty. Kulturní hodnoty (ideály a touhy), které jedinci udržují, mohou zahrnovat touhu po získávání bohatství a materiálních statků, hledání nebezpečí a riskování, hledání spirituality, pečování o rodinu, pomáhání přátelům a sousedům nebo bojování za politický převrat.

4.4.1 Kulturní normy

Kulturní normy, které jedinci následují (pravidla a principy, které určují jejich životy) obsahují otázky legality jako je například překročení povolené rychlosti u řízení automobilu nebo vyhýbání se platbě daní. Normy také zahrnují otázky jedincova chování, jako například věrnost jedincovu partnerovi nebo otázku, zda je možno upřednostnit zájmy jedince před potřebami jedinců ostatních.

4.4.2 Materiální objekty kultury

Materiální objekty jsou objekty, které jedinci používají. Pro většinu jedinců v relativně blahobytných západních společnostech je toto velká kategorie, do které spadají věci každodenní potřeby až po transportní systémy, budovy a městské vybavení.

4.4.3 Kulturní přenos

Kulturní přenos je přístup, který tvrdí, že hodnoty a normy v kultuře jsou přenášeny z generace na generaci.

4.4.4 Kulturní materialismus

Kulturní materialismus je teoretický přístup, který tvrdí, že sféry kultury a ekonomiky jsou úzce provázány tak, že žádná ze sfér nedominovala nad sférou druhou.

4.4.4.1 Kulturní průmysl

Kulturní průmysl je průmyslem v kreativních sférách, jako je například divadelní umění, kinematografie, design, reklama, zábava, média a literatura. Termín je často používán v souvislosti s prvky kultury, jako jsou například populární filmy, hudba nebo knihy, které se staly masovou produkcí jako ostatní spotřební zboží.

4.5 Etnicita

Knox a Pinch (2006, s. 316) uvádí, že etnicita je kultura a životní styl etnické skupiny.

4.5.1 Etnická skupina

Etnická skupina je skupina jedinců, kteří sdílejí stejnou kulturu odlišující se od kultury majority. V urbánním prostředí se často minoritní etnická skupina segreguje od majority do etnických klastrů.

4.6 Koncept sociálního modelu města

Vnímání sociálního modelu města lze rozdělit do čtyř struktur. Jedná se o strukturu fyzickou, etnickou, rodinnou a společenskou.

Fyzickou strukturou rozumíme cesty a transitní systém, který předurčuje existenci sociálních interakcí.

Etnická struktura je utvářena etnicitou jednotlivce. Často má nadřazený význam než struktura rodinná či společenská. Jedná se o určité předurčení, kde se bude jedinec s určitou etnicitou objevovat.

Etnická struktura v západním modelu města tvoří odloučené klastry nebo jádra. Příkladem etnických klastrů a jader v sociálním modelu města mohou být například židovské čtvrti nebo čínské čtvrti. Striktní oddělování minorit od majority vede k segregaci.

Rozlišujeme segregaci dvojího typu, a to segregaci dobrovolnou a násilnou. Příkladem násilné segregace v urbánní geografii je částečně například ghetto.

Rodinná struktura je utvářena rodinným statusem jednotlivce, který předurčuje, kde se bude daný jednatlivec objevovat. Mladý profesionál bez rodiny se například bude objevovat v centru města, kde chodí do zaměstnání a tráví zde i většinu volného času. Pokud je to možné, v centru města i bydlí. Mladá rodina s dětmi naopak bude trávit nejvíce času v klidnějším prostředí, které bude vhodné pro malé děti.

Sociální struktura je určena příjmem, vzděláním, zaměstnáním a hodnotou domova jednotlivce. Tyto složky společně utváří sociální status, na základě kterého je jednatlivec přiřazen do určité sociální skupiny obyvatelstva. Se sociálními skupinami obyvatel je dále pracováno v urbánních modelech města.

5 VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

5.1 Jablonec nad Nisou

Pro realizaci práce bylo nutné prostudovat dvě rozdílná místa. Prvním místem, na které se práce zaměřuje, je město Jablonec nad Nisou. Jablonec nad Nisou je statutární město ležící v Libereckém kraji, 9 kilometrů jihovýchodně od Liberce. Městem protéká řeka Nisa a několik jejích přítoků. V současné době žije ve městě téměř 45 000 obyvatel. Jablonec nad Nisou je kulturním, sportovním a správním centrem Jizerských hor. Město je v České republice známé díky tradici výroby skla a bižuterie, která proslavila město téměř po celém světě. V poslední době se město dostalo také do povědomí českých i zahraničních obyvatel díky výrobě mincí, medailí, a sportovcům věnujícím se biatlonu nebo atletice.

Jablonec nad Nisou leží v podhůří Jizerských hor a jeho nadmořská výška se průměrně pohybuje okolo 475 m n. m. Podle Geologické mapy ČR 1:50 000 (2013) bylo zjištěno, že se na většině území nachází prvohorní horniny jako například granit a granodiorit. V okolí vodních toků se poté nacházejí čtvrtohorní sedimenty. Na území jsou také zastoupeny některé metamorfity jako kvarcit, fylit a svor, které se nacházejí v jihozápadní části území. Díky přítomnosti tohoto horninového podloží a členitého terénu se v území nenacházejí příliš úrodné půdy, které by dávaly možnost vzniku rozvinutějšímu zemědělství. Zemědělství v Jablonci nad Nisou a v jeho okolí tvořil výhradně chov dobytka pro mlékárenské účely a pěstování nenáročných plodin jako jsou například brambory. Díky tomuto faktu byl Jablonec nad Nisou dlouhou dobu nerozvíjející se oblast. Zlom nastal až s příchodem průmyslové revoluce, kdy díky přítomnosti přírodních zdrojů pro sklářskou a bižuterní výrobu se z Jablonce nad Nisou stalo moderní a prosperující město. V dnešní době je Jablonec nad Nisou navštěvován turisty zejména pro svoji výbornou výchozí polohu pro letní i zimní sporty, mezi něž patří zejména běžecké a sjezdové lyžování, cyklistika a turistika.

5.2 Neugablonz

Druhým místem, kterým se tato práce zabývá je Neugablonz. Neugablonz je městskou částí bavorského města Kaufbeuren, ležícího ve Švábsku. Kaufbeuren leží v kraji Allgäu, v údolí řeky Wertach. Město se nachází v podhůří Alp s průměrnou

nadmořskou výškou okolo 680 m n. m., kde díky členitému terénu a méně úrodné půdě vznikl rozvinutý chov dobytka a s ním spojený mlékárenský průmysl. Pěstují se zde také méně náročné plodiny. Díky své poloze v podhůří Alp je Kaufbeuren vyhledáván jako výchozí centrum pro cyklistiku, turistiku a lyžování v Alpském podhůří.

Městská část Neugablonz začala vznikat v období 1. světové války, kdy severně od středověkého centra města Kaufbeuren vznikla na místě někdejších lesů továrna na dynamit. Továrna fungovala ještě za 2. světové války, ale v jejím průběhu byla vybombardována. Na jejích rozvalinách poté našli útočiště německy mluvící obyvatelé z Československa ale i jiných zemí Evropy, vyhnání ze svých domovů po konci 2. světové války v rámci poválečných vyrovnání. Většinu těchto vyhnaných obyvatel, kteří se uchýlili k bavorskému Kaufbeurenu, tvořili vysídlenci z Jablonce nad Nisou. Díky velmi podobné krajině, která se v kraji Allgäu nachází, zde tito lidé mohli pokračovat v tom, co uměli nejlépe a co přineslo jejich původnímu městu tolik slávy a celosvětového uznání – sklářství a bižuterii. Za několik let tak z trosk bývalé továrny na dynamit vzešlo nové a prosperující město, ve kterém byl odkaz Jablonce nad Nisou patrný na první pohled.

6 PRAKTICKÁ ČÁST

6.1 Jablonec nad Nisou

6.1.1 Historie

Jablonec nad Nisou byl díky své geografické poloze dlouho nevýznamným místem. V podhůří Jizerských hor, díky málo úrodné půdě, nevznikalo mnoho zemědělsky zaměřených usedlostí, a tak se místní obyvatelstvo díky přítomnosti přírodních zdrojů zaměřilo na sklářskou výrobu. Velký obrat nastal až s příchodem průmyslové revoluce, kdy v Jablonci nad Nisou začala masové produkce skla a bižuterie. Jablonec nad Nisou byl na začátku 20. století vzkvétající město.

Po Prusko-Rakouské válce na konci 19. století byli vyřazeni ze hry hlavní obchodní konkurenti Jablonce nad Nisou, kteří se specializovali na obchod se sklem a bižuterií. Jablonečtí podnikatelé využili příležitosti válečného oslabení svých konkurentů a navázali kontakty s jejich zákazníky v zahraničí. Tyto události vedly k takřka půlstoletí úspěchu a slávy, které Jablonec nad Nisou na přelomu 19. a 20. století zažíval.

V důsledku 1. světové války se prudký vývoj Jablonce nad Nisou pozastavil. Ubývající odbyt výrobků jabloneckého průmyslu předznamenal sociální a politické střety, které v Jablonci nad Nisou nastaly po skončení 1. světové války. Se vznikem nové Československé republiky začal v Jablonci nad Nisou sílit vliv česky mluvící komunity.

Ve 20. letech 20. století začalo město opět vzkvétat. Vedení města mělo velkolepé vize a jasné vize rozvoje Jablonce nad Nisou. Ty se však podařily realizovat jen částečně. V důsledku hospodářské krize ve 30. letech 20. století opět klesal odbyt jabloneckých výrobků. Místní obyvatelé získali práci na realizaci městských projektů, jako byla například stavba nové budovy radnice nebo stavba kostela Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Tyto projekty částečně zmírnily projevy hospodářské krize ve městě.

Obecně tíživá ekonomická situace ale vedla k politické radikalizaci zejména části německy mluvícího obyvatelstva. Po vypuknutí 2. světové války se většina průmyslových podniků začala soustředit na zbrojní výrobu, která zahrnovala zejména optiku, která byla sklářství a bižuterii velmi blízká. Po konci 2. světové války byla velká část jablonecké německy mluvící komunity odsunuta. Tím pro Jablonec nad Nisou započala nová éra. Éra bez komunity, která toto místo kdysi utvořila.

6.1.2 Obyvatelstvo

Obrovský rozmach průmyslové výroby na přelomu 19. a 20. století v Jablonci nad Nisou představoval i velkou poptávku po nových pracovních silách ve městě. V této době do Jablonce nad Nisou přicházelo velké množství obyvatelstva zejména z blízkého okolí, které tvořilo převážně německy mluvící obyvatelstvo. Část nového obyvatelstva přicházela také z českého vnitrozemí. Toto obyvatelstvo zde začalo tvořit základnu česky mluvící komunity, která však byla až do roku 1945 menšinová. Udává se, že v roce 1910 zde žilo jen necelých 8% Čechů.

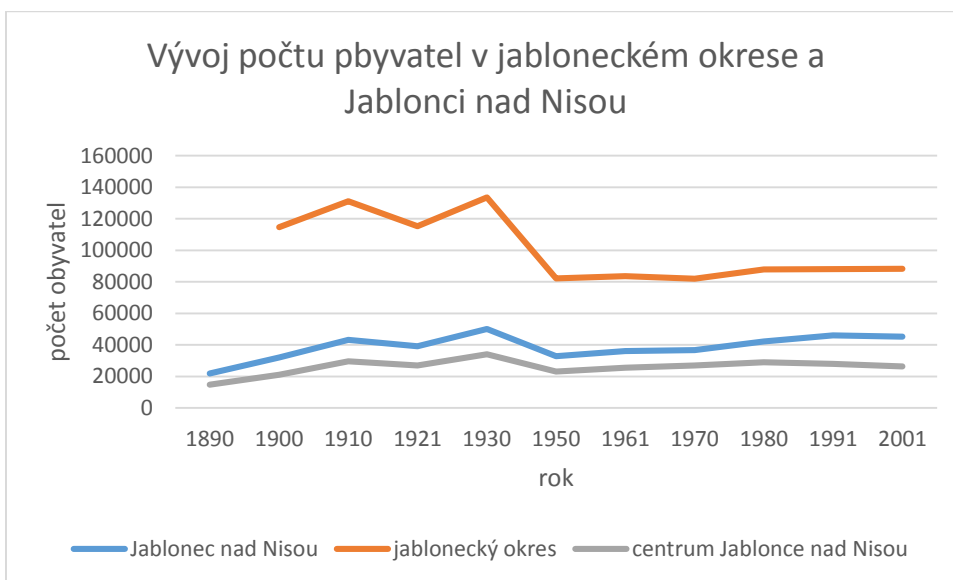
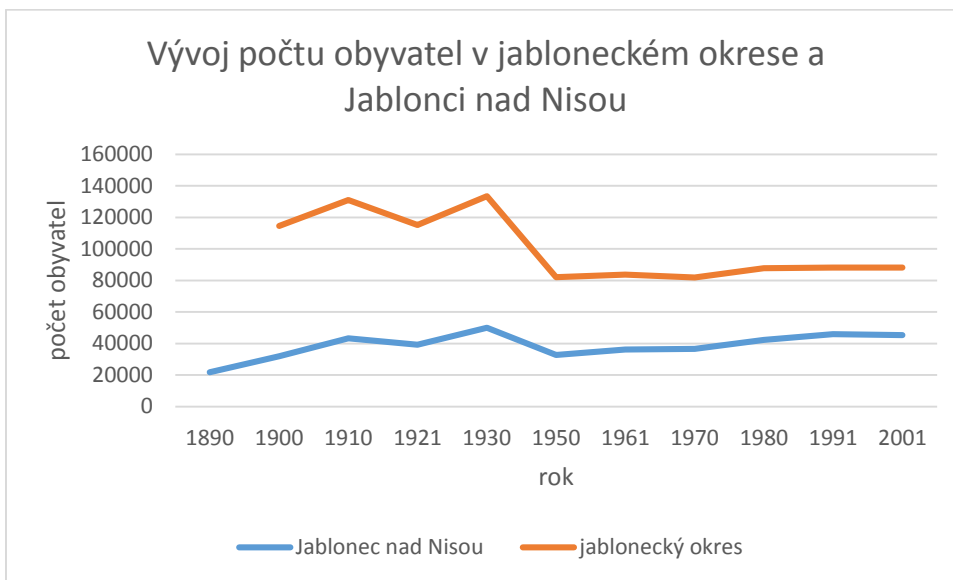
V důsledku 1. světové války se počet obyvatel snížil. Důvodem byly válečné ztráty na lidských životech, ale také klesající životní úroveň místního obyvatelstva. Mezi světovými válkami počet obyvatel v Jablonci nad Nisou opět stoupal vlivem zvyšující se životní úrovně, zejména pak vlivem kvalitnější lékařské péče. Po anexi Sudet v roce 1938 musela Jablonec nad Nisou opustit česky mluvící komunita. Ve stejném roce také v důsledku tzv. křišťálové noci byla z Jablonce nad Nisou vyhnána také židovská komunita. Během 2. světové války se počet obyvatel v Jablonci nad Nisou také snížil. Velká část mužů z Jablonce nad Nisou, kteří museli do války, zahynula. V důsledku toho v Jablonci nad Nisou zůstalo mnoho vdov a dětí.

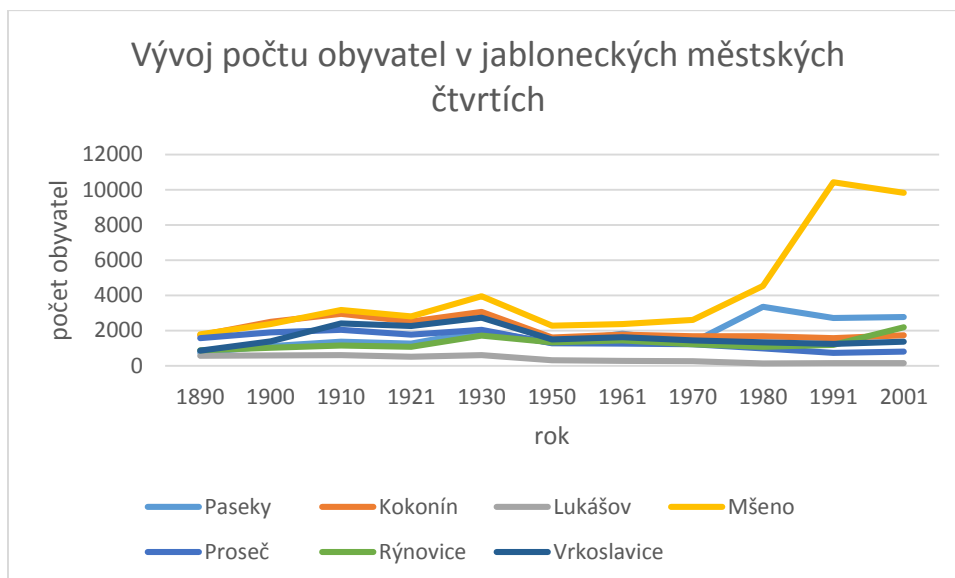
Po konci 2. světové války v rámci transferu německých menšin na základě prezidentského dekretu byla odsunuta velká část jablonecké německy mluvící komunity. Výjimku tvořili jen aktivní antifašisté, oběti nacismu, a sklářští odborníci. Udává se, že v roce 1950 se k německé národnosti přihlásilo 11,2 % jabloneckých obyvatel, což bylo vysoko nad celostátním průměrem. Po odsunu německy mluvícího obyvatelstva z Jablonce nad Nisou se začalo město v rámci nové státní politiky uměle dosídlovat z českého vnitrozemí.

Po konci 2. světové války nastal v Jablonci nad Nisou z pohledu demografie zcela zásadní zlom. Ve městě se tak rapidně proměnilo jazykové, národnostní, věkové i vzdělanostní prostředí. Tento proces trval od konce 2. světové války až do začátku 70. let 20. století.

Od 60. let 20. století začínají v Jablonci nad Nisou vznikat sídliště, jejichž vznik je patrný v grafech počtu obyvatel a počtu domů jednotlivých jabloneckých městských čtvrtí. Velmi zřetelně se v grafech a v tabulkách ukazuje například výstavba sídliště

Mšeno v 70. a 80. letech 20. století či výstavba rodinných domů po roce v 80. a 90. letech 20. století na Vrkoslavicích.

6.1.3 Komunitní život

Jak je patrné z předešlé kapitoly, v Jablonci nad Nisou žily vedle sebe dvě komunity obyvatel. Většinou komunitou byla komunita německy mluvící a menšinovou komunitou byla komunita česky mluvící. Obě komunity obyvatel se navzájem respektovaly a žily mnoho let vedle sebe. Je však nutné zdůraznit, že většina rozhodování a směr, kterým se Jablonec nad Nisou ubíral, je právě nutné přiznat komunitě německy mluvící.

6.1.3.1 Česky mluvící komunita

Česky mluvící komunita fungovala do roku 1918 spíše jako etnická menšina, která si udržovala svou vlastní kulturu i místní vymezení v rámci města, avšak v obecném přístupu si udržovala spíše identitu německy mluvící většinové komunity. Příkladem takového přístupu může být například přijetí sklářského průmyslu, typického pro německy mluvící komunitu, vzdělávání v německých školách nebo sdílení stejných zájmů s komunitou německy mluvící.

Česká komunita však interně udržovala české tradice a vedla bohatý společenský život. V Jablonci nad Nisou proto působil místní odbor Národní jednoty severočeské nebo TJ Sokol. V roce 1909 byl dokonce v ulici V Pustinách (dnešní Revoluční) otevřen český Národní dům, který se stal spolu s hotelem Skrha centrem společenského a kulturního dění jablonecké česky mluvící komunity.

6.1.3.2 Německy mluvící komunita

Důkazem, jaký vliv měla komunita německy mluvící, je fakt, že do roku 1918 nebyla v Jablonci nad Nisou ani jedna česká škola. To se však změnilo díky novému státu, do kterého Jablonec nad Nisou od konce 1. světové války spadl. Nové státní zřízení po roce 1918 a posílení moci česky mluvící komunity však v komunitním životě Jablonce nad Nisou nepřineslo mnoho změn. Obě komunity navenek nadále spolupracovali jako jeden společenský celek a spojovaly je hodnoty a identita komunity většinové, tedy německy mluvící.

Díky tomu, že se stal Jablonec nad Nisou významným obchodním centrem sklářského a bižuterního průmyslu, byl život v tomto městě zcela originální. Město nesmírně bohatlo, soustřeďovali se sem vlivní a bohatí lidé, umělci a ve městě vládla velmi tolerantní a multikulturní atmosféra. V Jablonci nad Nisou bylo dokonce možné zakoupení jízdenek a letenek do celého světa. Jediná dvě města z celého Československa, která tuto výsadu měla, byla Praha a právě Jablonec nad Nisou.

6.1.3.3 Náboženské komunity v Jablonci nad Nisou

Pro Jablonec nad Nisou byla typická zejména náboženská otevřenost. Rovnocenně vedle sebe existovaly církve adventistů, evangelická, jednoty bratrské, katolická, starokatolická i židovská. Výjimkou nebylo ani spiritistické náboženství nebo hinduistické nauky.

I pro obyvatele moderního města bylo velmi důležité náboženské ukotvení. Víra stále představovala významnou úlohu v utváření jedincovy identity. I přes průmyslový vývoj a racionalizaci myšlení lidí zůstalo náboženství často jediným světlým bodem pohnutých lidských osudů. Pestré náboženské prostředí v Jablonci nad Nisou bylo výsledkem různorodých komunit, které do tohoto místa přišly.

Důležité je zdůraznit, že v příslušnosti k jednotlivým náboženstvím nebyl jazyk určujícím faktorem. Ke každému náboženství se hlásila část komunity česky mluvící i část komunity německy mluvící, obě části komunity tedy sdílely stejný svatostánek. Svatostánky byly významnými komunitními centry, ve kterých se odehrávala velká část rozhodujícího dění v Jablonci nad Nisou.

6.1.4 Architektura a urbanismus

Jablonec nad Nisou se díky své orientaci na obchod stal otevřenou metropolí celému světu. Svým obyvatelům toto město nabízelo všechny myslitelné druhy zábavy a vyžití. Luxusní restaurace, mnoho kaváren, městský park, tělocvična, stělnice, domy spolků jako například Schlaraffia, lázně a zejména divadlo byla místa, kde se formoval komunitní život německy mluvících obyvatel.

Mnoho těchto staveb vzniklo na začátku 20. století. Jablonec nad Nisou měl v této době nadčasové plány urbanistické a architektonické koncepce. Plánování stavebního rozvoje města bylo do detailu promyšlené. Na územních a architektonických plánech z této doby pracovali pro Jablonec nad Nisou ti nejváženější odborníci v oboru. V plánech se počítalo s výstavbou nového moderního města, které by mělo co nejlépe sloužit jeho obyvatelům.

V této době byla vybudována nová elektrická i vodovodní síť ve městě. Město také po vzoru amerického San Francisca vybudovalo síť požárních hlásičů. Nově vznikající bloky domů, které byly většinou stavěny v secesním nebo modernějším funkcionalistickém stylu, svíraly mezi sebou pravé úhly. Uzavřené vnitrobloky domů sloužily jako zahrady a tak se v centru města nacházelo mnoho zeleně.

6.1.4.1 Doprava

S rozvojem automobilové dopravy však vnitrobloky pozbyly své funkce jako zahrad a nahradilo využití jako parkoviště. Centrum města se s rozvojem automobilové dopravy stalo méně fragmentovaným. Mimo automobily centrem města projížděla i tramvaj, která spojovala Jablonec nad Nisou s Libercem, Janovem nad Nisou a Rychnovem u Jablonce nad Nisou.

Mezi nejvýznamnější stavby z období začátku 20. století bezpochyby patří secesní divadlo architektů Fellnera a Helmera, starokatolický kostel a kostel Nejsvětějšího srdce Ježíšova architekta Zascheho a nová radnice a 9 obchodů na hlavní třídě města architekta Wintera.

I přesto, že byl Jablonec nad Nisou moderní a velmi rychle rozvíjející se město, nevznikalo zde mnoho reprezentativních pomníků jako v jiných městech.

6.1.5 Školství

Dalšími důležitými komunitními centry v rámci Jablonce nad Nisou byly školy, které si vychovávaly své budoucí obyvatele města. Do roku 1918 se v Jablonci nad Nisou nenacházela ani jedna škola, která vyučovala v českém jazyce. V průběhu 20. století došlo v Jablonci nad Nisou k velkému rozmachu stavby škol, jako odpovědi na vysoký nárůst počtu obyvatel města.

6.1.5.1 Základní školy

První tři školy prvního stupně základní školy byly postaveny již v dřívějších letech a nacházely se zejména v centru města v nynější Anenské a Revoluční ulici. Dále žákům sloužily také tři školy měšťanské, z toho jedna dívčí. V roce 1905 byl otevřen první stupeň školy v Pivovarské ulici a první stupeň i měšťanská školy pro dívky v nynější ulici 5. května. V roce 1914 byla postavena nová škola na Šumavě. Až roku 1918 vznikla první škola, která vyučovala v českém jazyce. Jejím původním sídlem byla nynější Kamenná ulice, avšak zanedlouho se škola rozrostla a jejím působištěm se stala i budova bývalé dívčí školy v nynější ulici 5. května.

6.1.5.2 Střední školy

V důsledku průmyslového a obchodního rozmachu Jablonce nad Nisou bylo důležité vytvoření nových středních škol, které by vychovaly odborníky pro vzkvétající jablonecký průmysl. První střední školou, která v Jablonci nad Nisou vznikla, byla střední umělecko-průmyslová škola, která své studenty připravovala zejména na bižuterní a medailéřskou tvorbu.

V roce 1898 vzniklo chlapecké osmileté gymnázium a dva roky později také chlapecká obchodní akademie. Střední škola pro dívky v Jablonci nad Nisou velmi dlouho chyběla a byla otevřena až v roce 1914 jako škola pro ženská řemesla. V roce 1918 se z této školy stalo dívčí lyceum a v roce 1922 gymnázium. Ve všech středních školách v Jablonci nad Nisou výuka probíhala v německém jazyce. V Českém jazyce se začalo ve školách vyučovat až po roce 1945.

6.1.6 Jazyky používané v Jablonci nad Nisou

Na území Jablonce nad Nisou a okolí byly používány dva jazyky, čeština a němčina. V důsledku toho, že většinu obyvatel Jablonce nad Nisou tvořilo německy mluvící obyvatelstvo, nebyla čeština téměř používána. Používaná byla pouze česky mluvící menšinou, která největší velikosti dosáhla za První republiky, avšak po roce 1938 téměř vymizela. Oba dva jazyky fungovaly v Jablonci společně řadu desetiletí a navzájem se velmi obohacovaly. Čeština přebírala slova z němčiny a naopak. Vzniklo také mnoho slov zcela nových a typických jen pro toto místo.

Velká většina česky mluvících obyvatel byla bilingvní, naopak češtinu německy mluvící obyvatelstvo většinou neovládalo.

6.1.6.1 Paurisch

Das Paurisch. Takto se nazývá původní německé nářečí, které bylo používáno na jižní straně Jizerských hor. Je udáváno, že tímto jazykem mluvilo okolo sta tisíc lidí v Jablonci a blízkém okolí. Paurisch je řazeno mezi východostředoněmecká nářečí (Ostmitteldeutsche Dialekte), příbuzné nářečím lužickým (Lusitzisch) a slezským (Schlesichs). V důsledku odsunu německy mluvících obyvatel z Jablonce po roce 1945 v této oblasti aktivních uživatelů tohoto nářečí značně ubylo. Dále se však nářečím aktivně mluvilo v Neugablonz v Kaufbauernu, kam po roce 1945 odešla většina obyvatel Jablonce nad Nisou. Jedním z hlavních pilířů udržení identity odsunutých z Neugablonz bylo právě toto nářečí.

V roce 2013 byla vydána kniha **Paurisch – Wörterbuch der Gablonzer Mundart**, v překladu Paurisch- Slovník jabloneckého nářečí. Jejími autory jsou Hans-Joachim Hübner a Kurt Fischer, kteří při zpracování knihy úzce spolupracovali s kroužkem jabloneckého nářečí v Neugablonz. Kurt Fischer, rodák z Jablonecka, je aktivním členem kroužku jabloneckého nářečí i kroužku češtiny v Neugablonz. Nadále udržuje úzký kontakt s rodným krajem, který zpečetil darováním několika knih Paurisch místním knihovnám a obcím. Publikace je velmi cenným dílem pro budoucnost. Stále ubývá lidí, kteří jabloneckému nářečí rozumí v mluvené i psané podobě, protože nářečí je postupně vytlačováno spisovnou němčinou.

Slovník obsahuje širokou slovní zásobu, gramatickou část a soupis místních názvů. Z největších zajímavostí lze vyzdvihnout zejména fakt, že Paurisch používá dvojitý zápor, který se jinak ve spisovné němčině nevyskytuje, ale vyskytuje se naopak v češtině. Soupis místních názvů obsahuje názvy obecních částí, vodních toků, hostinců atd., tak jak byly používány mezi místními obyvateli. V části slovní zásoby je nutné si uvědomit, jak se němčina s češtinou v tomto místě navzájem ovlivňovaly a tak vznikla slova jako například poroutschn, Haluschkn, Puppek a další.

6.2 Vysídlení německy mluvícího obyvatelstva

Vysídlení Němců z Československa neboli Odsun Němců z Československa byla masová deportace německého obyvatelstva z Československé republiky po konci 2. světové války v letech 1945-1946.

Vysídlování německého obyvatelstva bylo připravováno již za 2. světové války. Několik dekretů československého prezidenta Edvarda Beneše utvořilo podklad pro poválečné vysídlení německého obyvatelstva. Odsun německého obyvatelstva mělo také původ v poválečné a protiněmecké náladě česky mluvícího obyvatelstva.

6.2.1.1 Divoký odsun

Odsun německého obyvatelstva začal již před koncem 2. světové války evakuací sudetských Němců před postupující frontou. K samotnému vyhánění poté začalo docházet během Květnového povstání. V tuto dobu také začaly první útoky na německy mluvící civilisty. Od druhé poloviny května do září roku 1945 se tato fáze vysídlování nazývá divoký odsun. Toto nucené opouštění domovů zanechávalo na vysídlovaných celoživotní traumata. Pod nátlakem a hrozbou násilí byli němečtí obyvatelé vyháněni ze svých domovů, bez jakékoliv možnosti odvolání se. Platilo zde pravidlo silnějšího.

6.2.1.2 Organizovaný odsun

Druhá fáze vysídlování německého obyvatelstva je nazývána organizovaným odsunem. Datuje se od ledna roku 1946 na základě rozhodnutí z konference v Postupimi, která se konala v srpnu 1945. Organizované odsuny se konaly již od srpna roku 1945, avšak celostátního rozsahu nabyly až v lednu 1946.

Obr. 1: Pohyb obyvatel po konci 2. světové války

6.2.1.3 Možnost vyhnutí se odsunu

Československé občanství sehrávalo hlavní roli při otázce vysídlení a uchování majetku. Po přijetí prezidentských dekretů byl vůči československým Němcům uplatněn princip kolektivní viny. Německé manželky Čechů měly možnost si o československé občanství zažádat již v roce 1945. V roce 1947 měli možnost o československé občanství žádat naopak němečtí manželé Češek.

6.2.1.4 Gedenktag an Flucht und Vertreibung

Německý spolkový kabinet odsouhlasil 27. srpna 2014 nový památný den. Od roku 2015 si tak Německo bude každoročně 20. června připomínat památku obětí útěků a odsunu německého obyvatelstva. Památný den Gedenktag an Flucht und Vertreibung tak navázal na spolkové země Bavorsko, Hesensko a Sasko, kde se podobný den slaví již mnoho let druhou nedělí v září. Němci si v tento den mají připomínat vyhnání a utrpení čtrnácti milionů Němců z Československa, Polska, Maďarska a dalších zemí.

6.3 Neugablonz

6.3.1 Historie

Městská čtvrť Neugablonz vznikla v Bavorské kraji Ällgau na rozvalinách továrny na dynamit. Většinu obyvatel nové městské čtvrti tvořili vysídlení německy mluvící obyvatelé zejména z Jablonce nad Nisou, ale i jiných částí Sudet.

Vzhledem k tomu, že se komunita obyvatel vysídlených s Jablonce nad Nisou smířovala jen těžko se ztrátou jejich domova, kde po mnoho generací budovali prosperující sklářský a bižuterní průmysl, rozhodli se nové město pojmut jako kopii něčeho, co mají rádi a k čemu mají vztah – nový Jablonec nad Nisou.

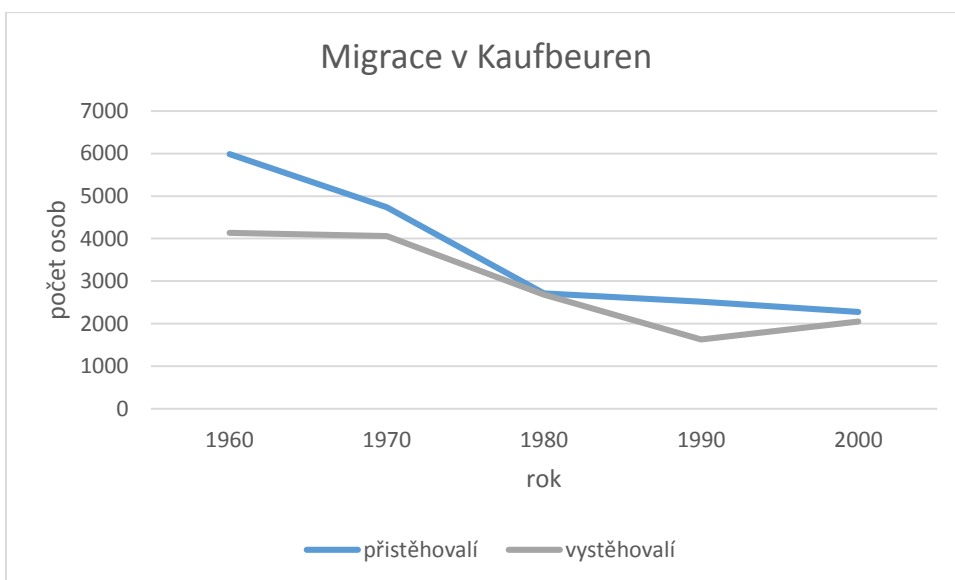
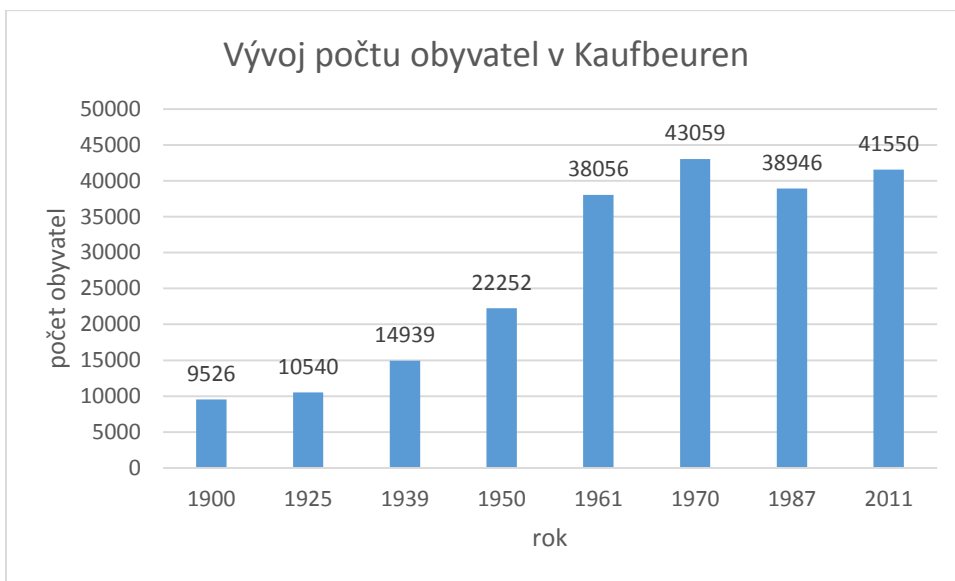
Z urbanistického a architektonického hlediska je Neugablonz jedinečným úkazem síly místní komunity, která vytvořila téměř kopii původního Jablonce nad Nisou v podobné krajině podhůří.

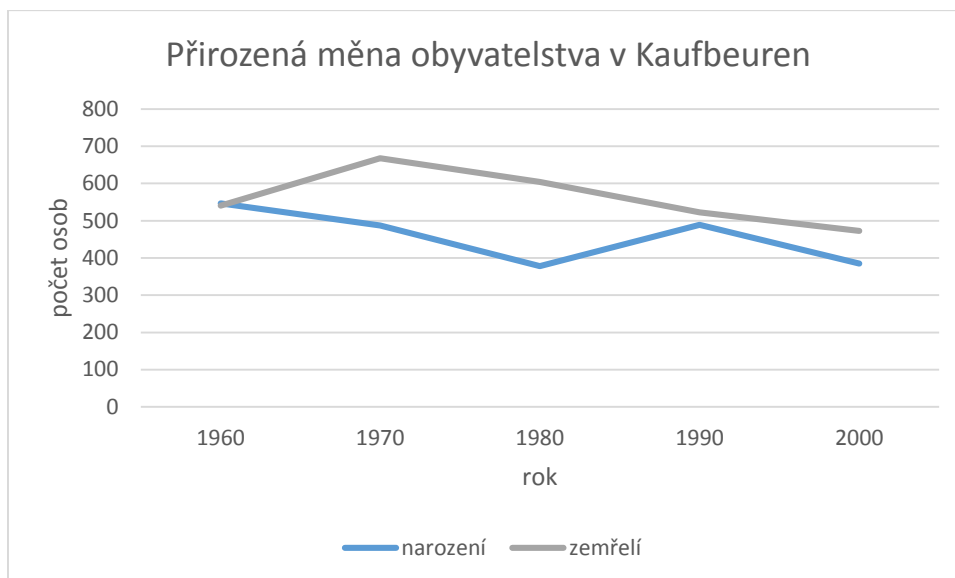
V Neugablonz vznikly stavby s totožným určením jako původní stavby v Jablonci nad Nisou, vznikly zde školy se stejným zaměřením a dokonce i kostely zasvěcené stejným světcům.

Komunita v Neugablonz si velmi dobře uvědomovala svou identitu, kvůli které byla a dosud je okolními původními obyvateli Kaubeurenu stavěna do pozadí.

Komunita udržovala zvyky, které pro ni byly typické v původním domově. Nadále komunita konzumovala stejná jídla, hovořile nářečím Paurisch nebo se i nadále věnovala sklářství.

V dnešní době se jedinci vysídlení do Neugablonz a jejich potomci velmi hrdě hlásí k odkazu Jablonce nad Nisou. Udržují s původním domovem vztahy, které nebyly vinou války, politické situace ani velké vzdálenosti zpřetrhány.

6.3.2 Rodinné a osobní historie

V následující části práce jsou uvedeny příběhy respondentů, svědků, kterých se osobně odsun německy mluvících obyvatel nějak dotýkal. Tři příběhy pak popisují osudy rodin, které byly po konci 2. světové války nuceny opustit svoje domovy v okolí Jablonce nad Nisou a které následně našly domov nový v německém Neugablonz. Osudy je možné zcela pochopit, jen tehdy, když se s jejich aktéry osobně setkáme. Při tvorbě této bakalářské práce bylo osobního kontaktu s pamětníky využito.

Tento druh výzkumu byl pro bakalářskou práci velmi přínosný, neboť vnesl na problematiku jiný náhled, než je k nalezení v odborné literatuře a statistikách.

6.3.2.1 Paní Rösslerová (narozena 1929)

Paní Rösslerová pochází z česky mluvící rodiny. Za 2. světové války bydlela se svými rodiči v malé obci nedaleko Železného Brodu. Rodina netrpěla za 2. světové války bídou, protože její členové měli možnost chodit pro máslo a mléko do „kraje“. Paní Rösslerová dále uvádí, že se se svými vrstevníky v období 2. světové války scházela na pravidelné nedělní „čaje“. Na čajích se scházeli jak česky, tak i německy mluvící. Nebyl zde problém v jazykové bariéře, němčinu ovládal díky škole každý.

Po konci 2. světové války se rodina přestěhovala do Jablonce nad Nisou. Otcí paní Rösslerové zde bylo nabídnuto pracovní místo skláře s výborným výdělkem. Rodina se usadila na Vrkoslavicích, ve velké vile pod hřbitovem. Vilu sdíleli společně s německy mluvící rodinou Pfeifferových, které vila původně patřila. Rodiny mezi sebou vycházely

bez problémů. S dcerou německy mluvících sousedů se paní Rösslerová přátelila. Dívky společně chodily na zábavy. Postupem času si však paní Rösslerová vysloužila posměch česky mluvících vrstevníků, za to, že se přátelí s Němkou s bílým páskem. Soužití obou rodin brzy skončilo.

Rodina paní Rösslerové si našla nové bydlení v centru města. Popudem k hledání nového bydlení byl fakt, že rodině bylo jejich německy mluvících sousedů líto a bylo jim více než trapné zabírat jejich dům. O rodině Pfeifferových paní Rösslerová dále ví, že část rodiny zůstala v Jablonci nad Nisou a část se odstěhovala do Neugablonz.

Manžel paní Rösslerové pocházel z Jablonce nad Nisou se smíšené rodiny. Otec byl Němec a matka Češka. Doma používali více němčinu, česky mluvil pouze s matkou. Díky jeho hudebnímu nadání začal pan Rössler studovat hudební školu v Karlových Varech. Díky dlouhému pobytu v Karlových Varech, kde mluvil výhradně německy, češtinu zapomněl. Domů do Jablonce nad Nisou se pan Rössler díky válečnému stavu za celou dobu studií nedostal.

S koncem 2. světové války končila i studia pana Rösslera. Vydal se vlakem z Karlových Varů do Jablonce nad Nisou. Díky tomu, že hovořil německy a česky prakticky již nerozuměl, byl vyhozen česky mluvící komunitou z vlaku. Po cestě domů potkal amerického vojáka, kterému se potlučeného mladíka zželelo. Voják odvezl pana Rösslera až domů do Jablonce nad Nisou. Po návratu domů zjistil, že jeho otec zahynul ve válce a že mu hrozí odsun z Jablonce nad Nisou. Díky jeho matce mohl přijmout české občanství, díky kterému mohl v Jablonci nad Nisou zůstat.

Po válce se pan Rössler vyučil optikem a provozoval mnoho let optiku na Horním náměstí v Jablonci nad Nisou, kde se seznámil i se svou budoucí ženou. Celý život používal pan Rössler se svými dlouholetými přáteli Paurisch.

6.3.2.2 Paní Margit Wetschernik (narozena 1925)

Paní Margit Wetschernik se narodila v roce 1925 v Dolní Černí Studnici nedaleko Jablonce nad Nisou. Vyrůstala v domě jejích rodičů, kde rodina bydlela a zároveň provozovala malý obchod, který nabízel vše od tabákových výrobků až po potraviny. Do školy docházela paní Margit pěšky. Cesta jí trvala hodinu.

V květnu roku 1945 po kapitulaci Německa byl rodinný obchod vyrabován Rusy. Rabování pokračovalo několik dnů, a tak se paní Margit ukryla k sousedům, protože její

rodiče v tu dobu byli na cestách. Dva týdny poté paní Margit přebývala společně s dalšími osmi ženami v malé místnosti domku u lesa. Ženy se zde skrývaly před Rusy, kteří je znásilňovali a bili. Poté byla paní Margit odvezena na nucené práce za velkého lijáku na korbě kamionu. Měla být umístěna jako pomocná zemědělská síla. Zpočátku ji nikdo nechtěl přijmout, protože byla drobného vzrůstu a neměla mnoho sil. Nakonec byla umístěna do rodiny zemědělce, kde se starala o umírající zemědělcovu manželku.

Otec paní Margit byl již umístěn ve sběrném táboře a čekal ho odsun. Odmítl však odejít bez své dcery, kterou se několikrát marně snažil odvést od zemědělce. Nakonec se mu to podařilo. Ve sběrném táboře bylo poté s paní Margit hrubě zacházeno. Musela se svléci do naha před šesti dozorcí a několikrát byla nucena nahá podstoupit potupné tělesné prohlídky.

V roce 1946 se rodina opět dostala do svého domu, odkud si její členové mohli vzít nějaké oblečení. Po rozloučení s příbuznými se rodina dostala konečně na nádraží, kde čekal vlak, který měl německy mluvící obyvatele z pohraničí odvézt do Německa. V Německu byli poté tito lidé opět nasazeni na nucené práce. Po dvou měsících jim bylo dovoleno se v Německu usadit. Díky prodeji mléka, který paní Margit zorganizovala, bylo možné díky vydělaným prostředkům uskutečnit přesun do Neugablonz. Zde paní Margit pracovala mnoho let jako účetní.

6.3.2.3 Paní Marie Eimer

Paní Eimer se narodila a vyrůstala na Jistebsku. V březnu 1945 krátce před koncem 2. světové války úspěšně zakončila maturitou studium na obchodní akademii v Jablonci nad Nisou. Její otec pracoval jako soukromý zámečnick.

Po konci 2. světové války žila rodina paní Marie ve velkém strachu. Ruští vojáci tábořili před německými válečnými zajatci na jejich trávníku. Aby mohla paní Marie zůstat doma, skrývala se a vydávala se za starší ženu. Paní Marie si velmi dobře pamatuje, jak čeští vojáci pro zábavu stříleli nad hlavami žen. Paniku, která mezi ženami vládla, si pamatuje paní Marie dodnes. Její rodiče byli zpočátku uznáni jako odborníci, a tak mohli zůstat. Museli však opustit dům, do kterého se nastěhovali Češi. Otec paní Marie zůstal v druhém domě, kde měl i svou firmu, který mu ponechali.

V červnu 1945 byla paní Marie umístěna na farmu, kde tvrdě pracovala na poli nebo pracovala jako prادلena. Selka byla tvrdě protiněmecká a tak paní Marii držela v izolaci od ostatních. V září roku 1945 museli paní Marii z farmy propustit pro její nízkou

hmotnost a málo síly na těžkou práci. Byla přemístěna na opačnou stranu vesnice, kde s ní bylo zacházeno vlídně.

V březnu 1946 se díky její matce paní Marie mohla vrátit domů. 18. května 1946 se s rodiči zapojila do regulovaného odsunu. Každý z rodiny si mohl zabalit sedmdesát kilogramů věcí. Na odsun čekala rodina ve sběrném táboře v Rychnově u Jablonce nad Nisou, kde během čtrnáctidenního pobytu zemřela babička paní Marie. Rodina zažila mnoho útrap na cestě do Německa jako například desinfekci, tělesné prohlídky a hodiny čekání na nákladní vlak. Po mnoha zmatecích se rodina nakonec dostala do Neugablonz, kde na válečných troskách založila svůj nový domov.

6.3.2.4 Paní Anna Traubach (narozena 1923)

Paní Anna Traubach pochází z Rychnova u Jablonce nad Nisou z rodiny tvůrců broží a náušnic. Po skončení 2. světové války byl jejich podnik převzat Čechy. Ona v podniku stále pracovala, protože měla odborné znalosti. Pak jí bylo nařízeno, aby pracovala v zemědělství. Paní Anna musela pracovat ve stodole, a na polích jako služebná. Velmi dobře si pamatuje, jak musel a chodit v dřevěných botách s hnisavou nohou a jak spala v posteli plné blech. Nakonec pracovala v hospodářství čtyři měsíce. Poté měla dovoleno dělat domácí práci.

21. 3. 1946 se objevil český policista v uniformě SS, který ji nařídil, aby se během dvou hodin sbalila a opustila zemi. Její matka, která byla mimo domov, dostala výjimku a lhůta pro sbalení věcí jí byla prodloužena až do příštího rána. Bylo jí povoleno sbalit třicet kilogramů věcí. Dvakrát byly jejich věci poté kontrolovány a všechny, které měly nějakou hodnotu, byly zabaveny. Zabaveny jim byly peníze ale i například kuchyňské nože. Ve vagonu na uhlí konečně cestovaly do Německa. Na hranicích absolvovali odšívovací a desinfekční procesy. Nakonec Anna s matkou a sestrou našly ubytování v malé místnosti na farmě v Kaufbeuren.

6.3.3 Toponyma

Při tvorbě urbanistické koncepce Neugablonz, ve které byl odkaz Jablonce nad Nisou na první pohled zcela patrný, bylo počítáno i toponymy odkazujícími se na Jablonec nad Nisou. Už samotný název nové městské čtvrti města Kaufbeuren dával jasně najevo, že toto místo je určitými vztahy spojeno s Jabluncem nad Nisou a jeho historií.

Výběr všech toponym byl zcela v kompetenci komunity, která do Kaufbeurenu přišla po konci 2. světové války z Jablonce nad Nisou a vytvořila novou městskou čtvrť.

Názvy ulic, které se v Neugablonz nacházejí, lze rozdělit do několika skupin, podle původu jejich vzniku. Velká část ulic byla pojmenována identicky podle ulic, které se nacházely v Jablonci nad Nisou. V několika případech na ulicích stojí dokonce budovy se stejným využitím, jako měly původní budovy v Jablonci nad Nisou.

Tab. 1: Mázvy ulic v Neugablonz vytvořené podle názvů ulic v Jablonci nad Nisou

Adalbert Stifter Straße	Hüttenstraße	Quergasse
An der Bastei	Jägerstraße	Rehgrund
Brettbuchgasse	Knopfgasse	Schmelzweg
Buchenweg	Kreuzstraße	Schulstraße
Bürgerstraße	Kurze Gasse	Schützenweg
Falkenstraße	Lange Straße	Silberstraße
Gewerbestraße	Lerchenfeldstraße	Sonnenstraße
Glasschleiferstraße	Malerstraße	Sonnige Lehne
Glasstraße	Marktgasse	Steinbergweg
Goldstraße	Nadlerstraße	Turnerstraße
Gürtlerstraße	Neißegasse	Waldzeile
Herbststraße	Neubaugasse	Wiesenstraße
Hirtenstraße	Neuer Markt	Zwergstraße
Hubertusstraße	Perlengasse	

Další početnou skupinou názvů ulic v Neugablonz jsou ulice pojmenované podle toponym, která se nacházejí v okolí Jablonce nad Nisou. V Neugablonz tak najdeme části města, kde se nacházejí ulice, jejichž název je odvozen od vodních toků nacházejících se nedaleko Jablonce nad Nisou, dále jsou zde například ulice pojmenované podle hor v jabloneckém okolí. Velkou skupinu také zastupují ulice pojmenované podle jabloneckých městských čtvrtí a obcí nacházejících se v okolí Jablonce nad Nisou.

Tab. 2: Názvy ulic v Neugablonz vytvořené podle toponym v okolí Jablonce nad Nisou

Albrechtsdorfer Straße	Johannesberger Straße	Reichenauer Straße
Antoniwalder Weg	Josefsthallerstraße	Reichenberger Straße
Blattneiweg	Kamnitzstraße	Reinowitzer Straße
Brambergweg	Kukaner Straße	Seiphthübelweg
Darrestraße	Labauer Straße	Schlager Straße
Dessesstraße	Luxdorfer Weg	Schneekoppenweg
Friedlandstraße	Marschowitzer Straße	Schönthalstraße

Friedrichswalder Straße	Morchensterner Straße	Schwarzbrunnweg
Gablonzer Ring	Neudorfer Straße	Siedenschwanzen Straße
Gränzendorfer Straße	Polauner Straße	Spitzbergweg
Grünwalder Straße	Proschwitzer Straße	Sudetenstraße
Hennersdorfer Weg	Radler Straße	Tannwalder Straße
Isergebirsstraße	Reiditzerweg	Tannwasserstraße
Jeschkenweg	Reifträgerweg	Wiesenthaler Straße

Tab. 3: Názvy ulic v Neugablonz vytvořené podle toponym ze Sudet

Aussiger Straße
Brüxer Straße
Egerlandring
Franzenbadenstraße
Karlsbader Straße
Komotauer Straße
Tannengrund

Tab. 4: Názvy ulic v Neugablonz vytvořených nově

Am Riederloh	Hasenlauf
Dr. Muschak Straße	Lenzweg
Dürerweg	Neue Zeile
Eichenmähderwer	Promenadenweg
Erlenweg	Riederlohweg
Fichtenweg	Sommerstraße
Hartmähderweg	Spittelmähderweg

Méně početnou skupinou názvů ulic poté jsou ulice pojmenované podle různých míst v Sudetech, odkud do Neugablonz přišli také noví obyvatelé. Zcela nově vytvořenými skupinami názvů ulic jsou pak ulice pojmenované podle slavných německých osobností a v neposlední řadě také ulice pojmenované po okolních toponytech z oblasti Kaufbeurenu.

Tab.5: Příklady toponym z okolí Jablonce nad Nisou, podle kterých byly vytvořeny názvy ulic v Neugablonz

Německý název	Český název
Albrechtsdorf	Albrechtice
Antoniwald	Antonínov
Daleschitz	Dalešice
Dessendorf	Desná

Gränzendorf	Hraničná
Großhammer	Velké Hamry
Grünwald	Mšeno
Haratitz	Haratice
Harrachsdorf	Harrachov
Hennersdorf	Jindřichov
Johannesberg	Bedřichov
Josefsthal	Josefův Důl
Klein Iser	Jizerka
Kukan	Kokonín
Labau	Pěňčín
Lautschnei	Loučná
Luxdorf	Lukášov
Marschowitz	Maršovice
Morchenstern	Smržovka
Neudorf	Nová Ves
Ober Maxdorf	Horní Maxov
Pasek	Paseky
Plaw	Plavy
Polaun	Polubný
Puletschnei	Pulečný
Radl	Rádlo
Reichenau	Rychnov
Reiditz	Rejdice
Reinowitz	Rýnovice
Schlag	Paseky
Schumburg an der Desse	Šumburk nad Desnou
Seidenschwanz	Vrkošlavice
Tannwald	Tanvald
Unter Maxdorf	Dolní Maxov
Wiesenthal an der Neiße	Lučany nad Nisou
Woleschnitz	Olešnice

6.4 Vzájemné vztahy Jablonce nad Nisou a Neugablonz v nynější době

Po 70 letech od konce 2. světové války je otázka poválečného vypořádání mezi státy a zejména otázka odsunu Německého obyvatelstva z několika evropských zemí stále aktuálním a diskutovaným tématem napříč Evropou. Stále toto téma vyvolává mnoho

otázek. Jak toto téma ale vidí lidé, kterých se to osobně dotklo? Jak na svůj bývalý domov v České republice vzpomínají? Většina z nich má na toto téma sentimentální pohled. Je až s podivem, že většina těch, kterých se odsun osobně dotkl, necítí k Čechům a České republice zášť. Spíše naopak. Většina odsunutých obyvatel nevnímá odsun jako nějaké politické téma, které je potřeba do této doby řešit, zda to bylo či nebylo spravedlivé. Berou tuto věc jako fakt, který bylo nutné přijmout. Spíše než zlobu a zášť pak pocítují lítost, že museli svůj domov a většinu věcí i lidí, ke kterým měli určitý vztah opustit. Tito lidé se pak dlouhou dobu cítili neúplní, chyběl jim domov, ze kterého byli vyhnáni. Někteří z pamětníků dokonce uvedli, že je jejich domovem stále Jablonec nad Nisou, i když větší část jejich života prožili v Neugablonz.

6.4.1.1 Vztahy jedinců

Mnoho pamětníků a jejich potomků se do Jablonce nad Nisou pravidelně vrací. Je zde i několik případů, že po roce 1989 se několik obyvatel z Neugablonz přestěhovalo zpátky do Jablonce nad Nisou. Většina pamětníků a jejich potomků však navštěvuje Jablonec nad Nisou a jeho okolí pravidelně, průměrně jednou či dvakrát ročně. Jejich návštěva vypadá zhruba následovně: návštěva trvá zpravidla jeden či dva dny. Cílem je pak návštěva centra města, oblíbených míst a domu, ve kterém pamětníci a jejich rodiny bydleli. Velkou radost mají pamětníci z toho, když je o jejich bývalý dům v nynější době dobře postaráno, je zrekonstruovaný a bydlí v něm někdo, kdo si tohoto místa váží a má k němu nějaký vztah. V mnoha případech navázali pamětníci kontakt s nynějšími obyvateli jejich bývalého domova, z některých vztahů vznikla i přátelství. Jak se shodli obě strany pamětníků i nynějších obyvatel, je osobní setkání obou stran přínosné.

6.4.1.2 Hroby

Další nutností při návštěvě Jablonce nad Nisou je návštěva místního hřbitova, kde jsou pochováni předci pamětníků a jejich rodin. Faktem bohužel je, že většina německých hrobů na jabloneckých hřbitovech je v neutěšeném stavu. Péče o hrob jednou za rok není dostatečná, avšak faktem je, že největší procento německých hrobů tvoří hroby, ke kterým se vůbec nikdo nehlásí. Potomci zde pochovaných tak pravděpodobně nepřežili válku, žijí někde daleko nebo nemají o své předky zájem. Z celkového pohledu na problematiku německých hrobů v oblasti Sudet se pak Jablonec nad Nisou velice rozchází s přístupem, jaký panuje například v oblasti Šumavy a jižních Čech. Tam je o německé hroby, ale i obecně o všechny hroby daleko lépe postaráno. Je možné, že toto způsobuje větší vzdálenost Jablonce nad Nisou od Neugablonz nebo je také možné, že lidé v jižních

Čechách jsou více nábožensky založeni a starají se tak i o hroby cizí. Je velkou škodou, že mnoho nádherných hrobek, které mají velkou architektonickou hodnotu, na jabloneckých hřbitovech chátrá.

6.4.2 Oficiální vztahy

Oficiální vztahy mezi Jabluncem nad Nisou a Neugablonz udržují radnice, školy a spolky. Jablonec nad Nisou a Kaufbeuren jsou partnerská města, která spolufinancují a spolupřádají mnoho akcí. Spolupracují spolu také městské instituce jako muzea, knihovny a městská informační centra. Společnými silami tak vzniklo již několik výstav, kulturních akcí i knih. Dalšími institucemi, které udržují vzájemné vztahy jsou školy Gymnázium Dr. Antona Randy v Jablonci a gymnázium v Kaufbeuren. Tyto školy společně pořádají jazykové a kulturní výměny studentů. Podobně je tomu i u školy Střední umělecko-průmyslové v Jablonci nad Nisou a Staatschule Berufsfachschule für Glas und Schmuck Kaufbeuren-Neugablonz.

6.4.2.1 Česko-německé přátelství

V jabloneckých Rýnovicích sídlí spolek česko-německého přátelství, jehož členové, Němci i Češi společnými silami pořádají výstavy, kulturní akce a snaží se dostat do povědomí otázku odsunu německy mluvícího obyvatelstva a fenoménu Neugablonz.

7 DISKUZE

Při plnění cílů této bakalářské práce se objevovaly drobné problémy spojené zejména s dohledáváním potřebných zdrojů informací a pramenů k tvorbě praktické části práce, které nebyly komplexně nikde k nalezení. Bylo nutné vyhledávat informace v několika archivech a soukromých sbírkách a postupně z nich tvořit komplexní soubor informací, který bylo nutné ověřovat pomocí oficiálních zdrojů informací, jako jsou například statistiky a samosprávné dokumenty. Při sbírání potřebných informací byl ve většině případů využit etnografický výzkum, který byl uskutečňován prostřednictvím několikahodinového rozhovoru, procházek s výkladem, telefonátu nebo čtením deníků atd. Etnografický výzkum, který je v geografii stále málo využíván, tak poskytl kvalitativní pohled na problematiku a pomohl výborně porozumět dané problematice i ze subjektivního hlediska.

V práci je pracováno s kvalitativními a kvantitativními metodami, která se ve většině případů navzájem doplňují a výsledky výzkumu se tak stávají snadno pochopitelnější a v mnoha případech i zajímavější. Volba etnografického výzkumu byla určitě přínosem pro celou práci, bylo získáno mnohem více informací, než kdyby byl výzkum prováděn například cestou anonymních dotazníků apod. Osobní kontakt s respondenty byl velmi zajímavým přínosem.

Díky prostředkům GIS bylo možno některé zjištěné informace vizualizovat a bylo možné získat další výsledky výzkumu, kterých by bez prostředků GIS nebylo možné dosáhnout. GIS prostředí výsledky výzkumu zatraktivnilo. GIS nástroje byly použity jako hlavní nástroj k tvorbě výsledné práce určené pro laickou veřejnost. Díky této možnosti bylo pomocí možno poutavě a velmi srozumitelně zobrazit dané téma. Použití nástrojů GIS bylo pro celou práci velkým přínosem.

8 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnocení prostorových a sociálních vztahů německy mluvícího obyvatelstva v Jablonci nad Nisou prostřednictvím komunitního života. Etnografický výzkum spolu s použitou literaturou, archiváliemi a prameny ze soukromých sbírek utvořil komplexní náhled na celé téma. Výsledky práce díky podrobnému studiu komunitního života německy mluvícího obyvatelstva v Jablonci nad Nisou schopny komplexně vysvětlit prostorové a sociální interakci, které se odehrávaly v průběhu 20. století v Jablonci nad Nisou v komunitách německy a česky mluvících obyvatel, a které byly silně ovlivněny geopolitickým děním na území Evropy zejména v průběhu a po konci 2. světové války.

Dalším cílem bakalářské práce bylo studium fenoménu Neugablonz, který s Jabloncem nad Nisou a německy mluvící komunitou z Jablonce nad Nisou velmi úzce souvisí. Během výzkumu se ukázalo, že široká veřejnost o tomto tématu nemá mnohdy ani tušení a komplexní informace o tomto tématu zcela chybí. Tato práce tak poskytuje ucelený soubor informací o fenoménu Neugablonz, který je z hlediska humanistické, kulturní a urbánní geografie zcela jedinečným jevem.

Fenomén Neugablonz názorně ukazuje, jak silné může být chování místní komunity, která je odhodlaná si udržet svou identitu i poté, co byla násilně vyhnána ze svého domova. Zakořenění komunity v domově - Jablonci nad Nisou bylo tak silné, že místní komunita byla schopná vytvořit kopii domova původního s mnoha jeho rovinami, jako je například podobné urbanistické pojetí nově vzniklého města, školství, prvky zvýšené péče, toponyma nebo lidová kultura; vždy s jasným odkazem na Jablonec nad Nisou.

Posledním cílem práce byla popularizace fenoménu Neugablonz mezi širokou veřejností. Výstupy práce vizualizované prostřednictvím nástrojů GIS byly prezentovány na konferenci Sociálně prostorová diferenciacie českých zemí v historické perspektivě, která se konala v červnu roku 2015 v Praze. Konference se účastnilo mnoho kapacit z oborů kartografie, geografie, historie a sociologie. Téma Neugablonz vzbudilo ve všech zájem i mnoho otázek, jak bylo možné toto téma tak komplexně zpracovat. Většinu účastníků se velmi líbilo zpracování tématu pomocí vizualizace nástrojů GIS. Nikdo z účastníků o tématu nikdy neslyšel a tak se potvrdila teorie, že toto téma není opravdu známé ani odborníkům.

Díky této konferenci byla navázána spolupráce s Ústavem pro studium totalitních režimů, jejichž zástupcům na konferenci se téma Neugablonz a jeho zpracování líbilo natolik, že by v budoucnu chtěli toto téma dostat pomocí jejich prostředků do povědomí široké veřejnosti. Jedním z hlavních cílů spolupráce by také měla být didaktizace tématu pro školy.

Tato bakalářská práce splňuje všechny stanovené cíle. Při tvorbě práce bylo využito několik grafů, tabulek, mapových výstupů a fotografií, které psaný text doplňují. Tato bakalářská práce má i svou interaktivní verzi v prostředí GIS, kde je možné nalézt například dobové ortofoto snímky Jablonce nad Nisou z roku 1938, situační schémata Jablonce nad Nisou a Neugablonz, síť ulic v Neugablonz s vysvětlením původu toponym nebo síť ulic v Jablonci nad Nisou v průběhu 20. století.

Velmi přínosné se jeví navázání spolupráce s Ústavem pro studium totalitních režimů, které doufejme, v budoucnu pomůže téma ještě komplexněji studovat a popularizovat mezi širokou veřejností.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní publikace

ANGEW, J., 2005. Space:Place In Spaces of geographical thought. Sage. ISBN 9780761947318.

BLUNT, A., DOWLING. 2006. Home: Key ideas in geography. Routledge. ISBN 9780415332743.

ČSÚ. Historický lexikon obcí České republiky 1969-2005.

GOULD, P., WHITE, R., 1986. Mental maps. Routledge. ISBN 9780415084826.

KNOX, P., PINCH, S. 2009. Urban Social Geography: An Introduction. Routledge. ISBN 978-0273717638

LYNCH, K., 2004. Obraz města: The image of the city. 1. do češtiny přeložené vyd. Praha: BOVA POLYGON. ISBN 80-7273-094-0.

KAŠPAR, J. 2006. Jablonec nad Nisou. Jablonec nad Nisou.

MALÁ, J., NOVÝ P. 2007 Otcové města Jablonce. Muzeum skla a bižuterie. ISBN 978-80-86397-06-1

MASSEY, D. 2005. For space. ISBN 9781412903615.

RŮŽKOVÁ, J. 2006historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Český statistický úřad. ISBN 80-250-1277-8

VÁVRA, J.,2003. Studie: Vmínámí místa. Britské listy [online]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/14798.html>

Elektronické zdroje:

Bayerisches Landesamt für Statistik, 2015 [online] Dostupné z: <https://www.statistik.bayern.de/statistik/>

CZSO , 2015. Obyvatelstvo [online] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

DITTER, P. Neugablonz [online] Dostupné z: <http://www.neugablonz.info/>

Jablonec nad Nisou [online] Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/>

Kaufbeuren [online] Dostupné z: <http://www.kaufbeuren.de/Home.aspx>